

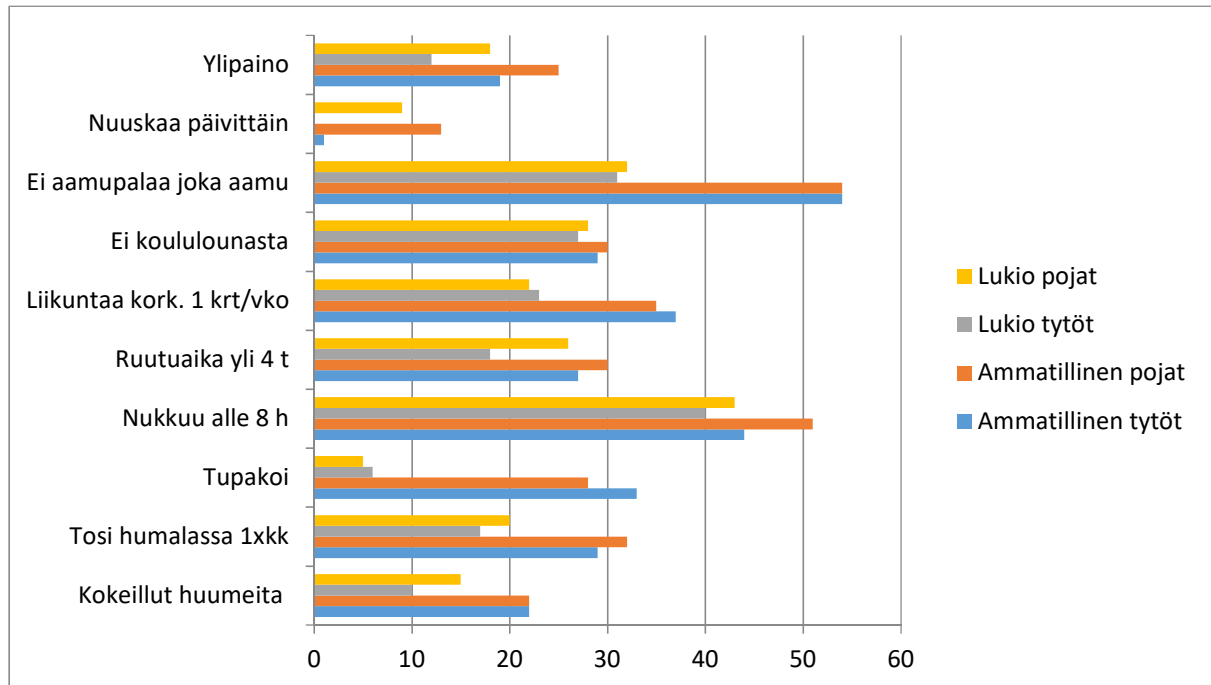
Lausunto ammatillisen koulutuksen lakimuutoksista

Ammatillisen koulutuksen uudet tutkinnon perusteet ovat alun alkujaan epäonnistuneet hyvinvointioppiaineiden määrässä. Kolmen vuoden opiskeluun sisältyy vain kaksi kaikille pakollista osaamispistettä oppiaineelle Työkyvyn ylläpito, liikunta ja terveystieto. Ammatillisessa koulutuksessa kurssien pakollisuudella on paljolti merkitystä, sillä valinnaisista opinnoista jäävät pois juuri ne, joilla olisi eniten kehittämistarpeita näissä osaamisalueissa. Yhden opintopisteen ajatellaan vastaavan noin 18 tuntia opetusta, eli työkyvyn ylläpito, liikunta ja terveystieto oppiainetta kohti olisi käytössä 36 tuntia opetusta. Verrattaessa lukiokollegaansa, ammattikoululainen saa merkittävästi vähemmän opetusta näissä aineissa, sillä pelkästään liikunnan opetukseen on lukiossa varattu 76 oppituntia ja terveystietoon vielä 38 oppituntia. Totuus opiskelijoiden kontaktitunneista ammattikoulutuksessa on kuitenkin varsin erilainen kuin lukiokoulutuksessa. Koulutuksen järjestäjät ovat entisestään tukeneet näiden oppiaineiden alasajoa pudottamalla kontaktituntien määrän jopa alle kymmeneen yhtä osaamispistettä kohti. Tätä vinoutumaa tulee korjata ammatillisen koulutuksen reformin yhteydessä, mikäli todellisuudessa halutaan edes haaveilla osaavien työntekijöiden pidentyneistä työurista. Tutkinnon perusteisiin ei kyetä nyt vaikuttamaan, mutta edellytys työ- ja toimintakyvyn ylläpitämisen integroinnista on mahdollinen sisällyttää reformin muutoksiin. On tärkeää huomioida, että työkyvyn ylläpitoa tulee harjoittaa läpi opintojen, ei ainoastaan yksittäisellä kurssilla opintojen alkuvaiheessa. Työkyvyn ylläpidon tulee työelämässäkin olla jatkuvaa, eikä yrityksen työhyvinvointipäivillä paljon pelasteta, mikäli työkykyyn arjessa kiinnitetä huomiota. Liikunta- ja hyvinvointialan korkeatasoiset osaajat voivat merkittävästi tukea työkyvyn ylläpitämistä ammattiin tyypillisessä työympäristössä. On myös pitää mielessä, että pojilla on ammatillisen koulutuksen jälkeen edessään pakollinen asepalvelus. Liian heikossa kunnossa armeijaan lähtevä nuori ei tule selviytymään armeijan fyysisistä vaatimuksista.

Keskeisenä toimenpiteenä tulisi reformin yhteydessä kirjata:

- Yhteisten tutkinnon osien kontaktituntien määrä tulee olla vähintään 22 tuntia. Tästä ei voida luistaa osaamisen tunnistamisella, vaan yhteisten tutkinnon osien tulee käsittää 22 kontaktituntia. On hyvä huomioida, että mikäli koulutuksen järjestäjällä on mahdollisuus päättää miten opetusta järjestää, eivät he varasta osaamista ainoastaan opiskelijoilta, vaan myös tulevaisuuden työelämältä. Näin ollen kirjaus on välttämätön riittävän osaamisen takaamiseksi työelämässä. Opiskelijoilla on oltava oikeus opetukseen yhtä lailla kuin perusopetuksessa.
- Yhteisten tutkinnon osien opettajan tulee täyttää vaadittavat kelpoisuusehdot.

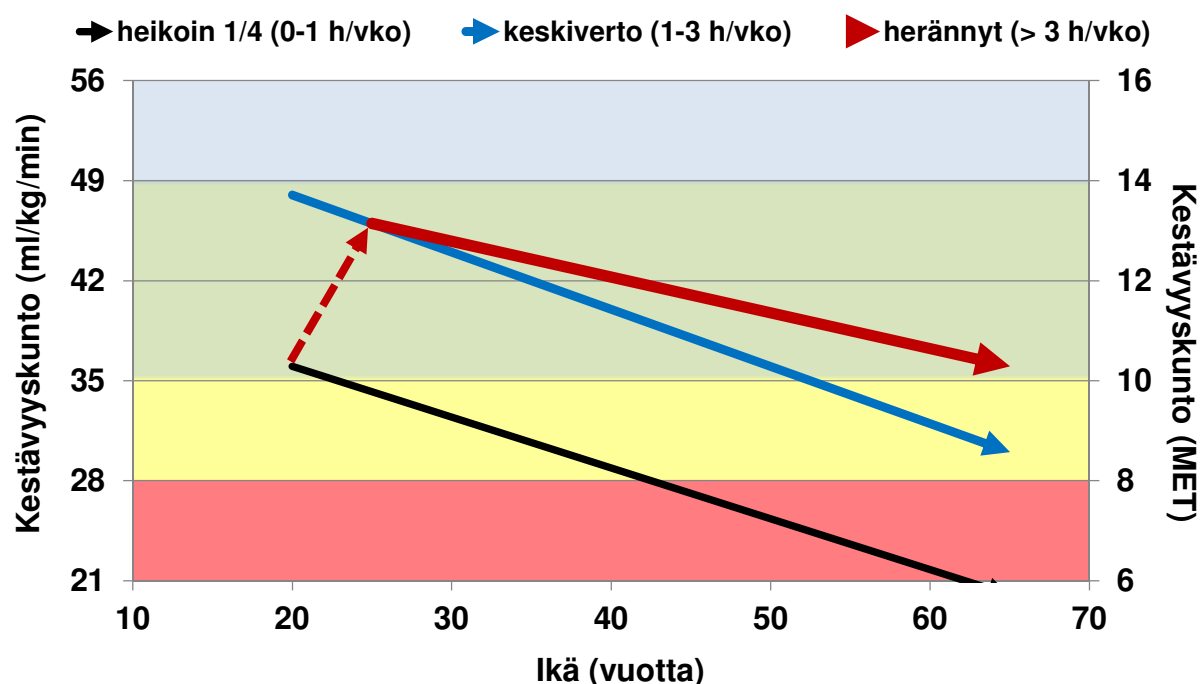
Nykytilanteessa on tarvetta liikunnan, terveystiedon ja työkyvyn ylläpitämisen lisäämiselle ja sitä voidaan perustella esimerkiksi Kouluterveyskyselyiden tuloksista. Nämä todistavat, että Suomessa tarvitaan konkreettisia toimia nuorten terveyden, hyvinvoinnin ja jaksamisen edistämiseksi. Terveyserot lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen ovat merkittävät (Kuvio 1)

KUVIO 1. Lukiolaisten ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden terveystottumukset (%) (lähde: Kouluterveyskysely 2015).

Lisää tukea voidaan hakea Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiön (LIKES-tutkimuskeskus) tutkimuksista toisen asteen opiskelijoilla. Hyvän työkyvyn omaavat nuoret kykenevät työskentelemään eläkeikään asti, mutta heikkokuntoisten nuorten tilanne on toinen. Nykyisellä toimintakyvyllään osa ammattikoululaisista tulee jäämään työkyvyttömyyseläkkeelle 40-ikävuoden paikkeilla. Mikäli kuitenkin liikkumattomuuteen herätään ajoissa, on vielä mahdollista vaikuttaa tulevaisuuden ennusteeseen (kuvio 2). Vaikka nykyisistä ammattikoululaisista koulutettaisiin oman alansa huippuammattilaisia, on osaamisesta varsin vähän hyötyä, mikäli työura tuhlataan kuntoutuksiin ja taisteluun työkyvyttömyyttä vastaan. Näin ollen on tärkeää, että kappaleessa 6.1.18 (työpaikalla järjestettävä koulutus) korostetaan työkykyyn ja sen ylläpitämiseen liittyvää koulutusta. Tähän tehtävään tulee edellyttää osallistuvan henkilö, joka omaa jo nyt mainitun pedagogisen osaamisen, mutta täyttää myös oppiaineen liikunta, työkyvyn ylläpito ja terveystieto – oppiaineen opettamiseen vaadittavan kelpoisuusehdon.

Liikunta-aktiivisuuden ja elintapojen vaikutus kestävyyskuntoon, terveyteen ja työkykyyn: keskiarvo vs heikoimman neljänneksen 20 v. miehillä

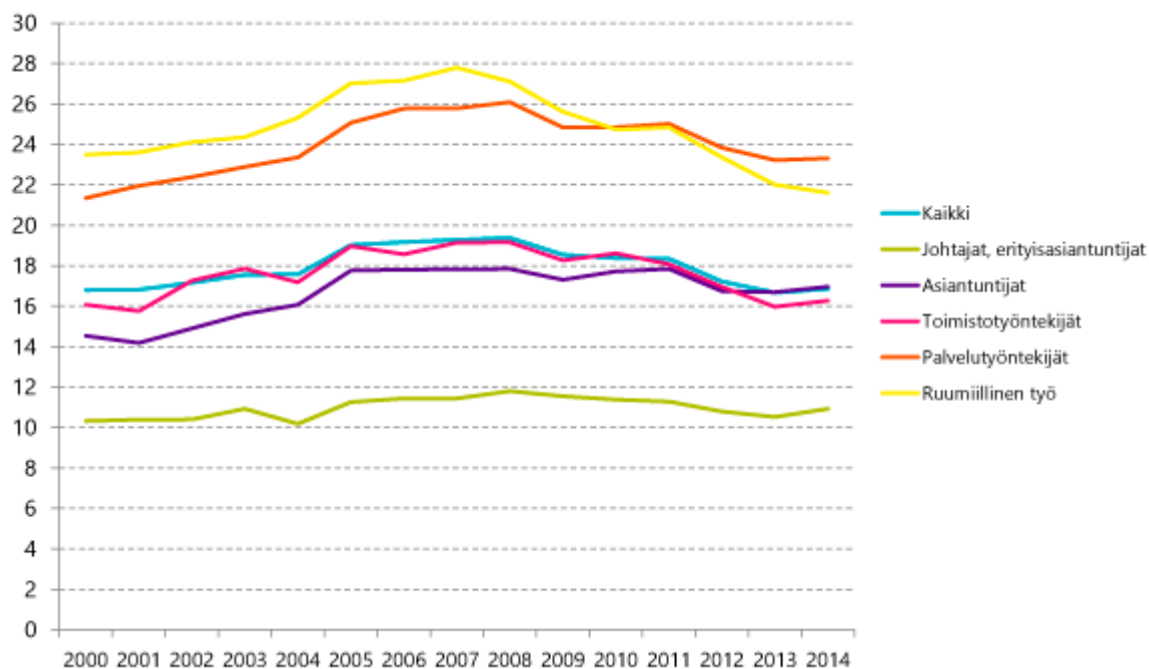
Kuvio 2. Liikunta-aktiivisuuden vaikutus kestävyyskuntoon, terveyteen ja työkykyyn: keskiarvo vs heikoimman neljänneksen 20 v. miehillä (LIKES, 2016).

Turvallinen opiskeluympäristö (6.1.1.9) kappale huomioi turvallisen opiskeluympäristön osalta lähinnä kielletyt esineet ja aineet. Tähän kappaleeseen tulisi kuitenkin lisätä ergonomian ja fyysisen työkyvyn huomiointi kaikessa opetuksessa. Oikeat nostotekniikat, voimankäyttö, toistomäärät, ja fyysinen kyvykkyys oman työn tekemiseen tulisi opettaa ammattiaineiden yhteydessä kelpoisen opettajan opettamana. On hyvä pitää mielessä, että vaikka työ on jatkuvasti automatisoitunut, toistotyön aiheuttamat rasitusvammat eivät ole vähentyneet. Näin ollen ergonomian ja fyysisen työkyvyn läpikäynti ammattiaineiden yhteydessä on yhtä tärkeä työturvallisuusasia kuin vaarallisten aineiden käsittely.

Työurien pidentämisestä on turha haaveilla, jos työuran perustukset ovat jo lähtötilanteessa kestäättömät. Työurien pidentämisessä ensimmäinen askel on panostaa ammattitaitoisen työntekijän työkykyyn, sen kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Vanhuuseläkkeelle siirtyvien eläkeikä on kasvanut vuodesta 2000 liki kahdella vuodella. Sen sijaan esimerkiksi täyden

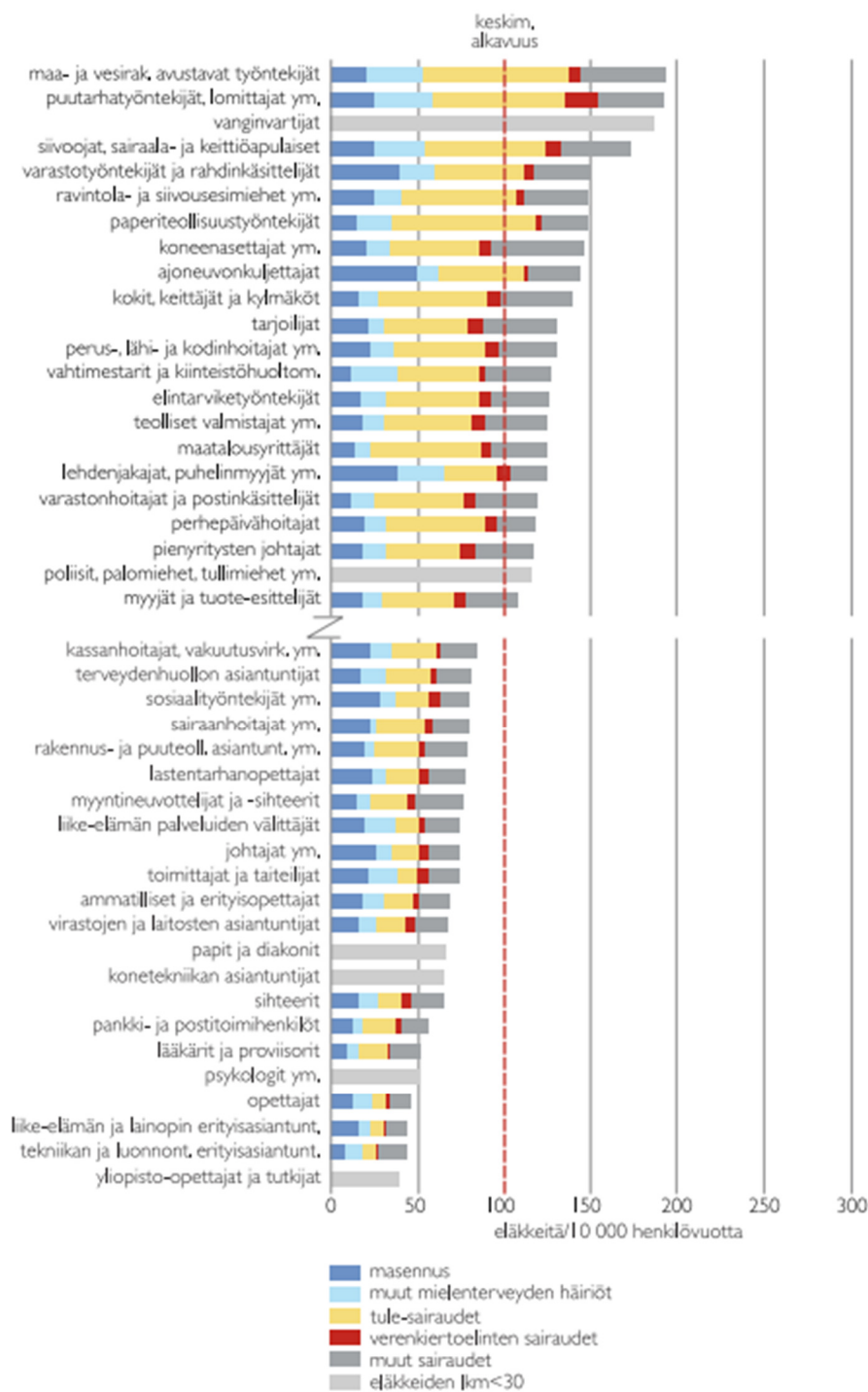
työkyvyttömyyseläkkeen vuoksi eläkkeelle siirtyneiden eläkkeellesiirtymisikä ei ole muuttunut juuri lainkaan 2000-luvulla. Työkyvyttömyyseläkkeiden määrä korostuu alemman koulutustason omaavilla ja esimerkiksi sairaala- ja hoitoapulaisten ammattiryhmässä ikävakioitu työeläkkeiden alkavuus on yli kaksinkertainen keskiarvoon verrattuna. Sama koskee myös monia muita ammatillisen koulutuksen aloja. Työkyvyttömyyseläkkeen suurin aiheuttaja kunta-alalla on tuki- ja liikuntaelinten sairaudet. Sairausluokka, johon yksilöllisillä liikuntavalinnoilla ja työergonomialla on mahdollista vaikuttaa merkittävästi.

Työkyvyttömyyden lisäksi kustannuksia syntyy merkittävästi myös sairauspoissaoloista. Keskimäärin suomalainen kunta-alan työntekijä oli poissa 17 työpäivää vuoden aikana (Kunta10 -tutkimus, 2015) (Kuvio 3). Aineistossa korostuvat palvelutyötä ja ruumiillista työtä tekevät henkilöt, joille poissaoloja kertyy keskimäärin 23 päivää vuodessa. On hyvä huomioida, että työkyvyttömyyden aiheuttamista kustannuksista (kunta-alalla noin 2,2 miljardia euroa/vuosi), vain 25 % aiheutuu työkyvyttömyyseläkemaksuista ja yli 60 % sairauspoissaolokustannuksista.

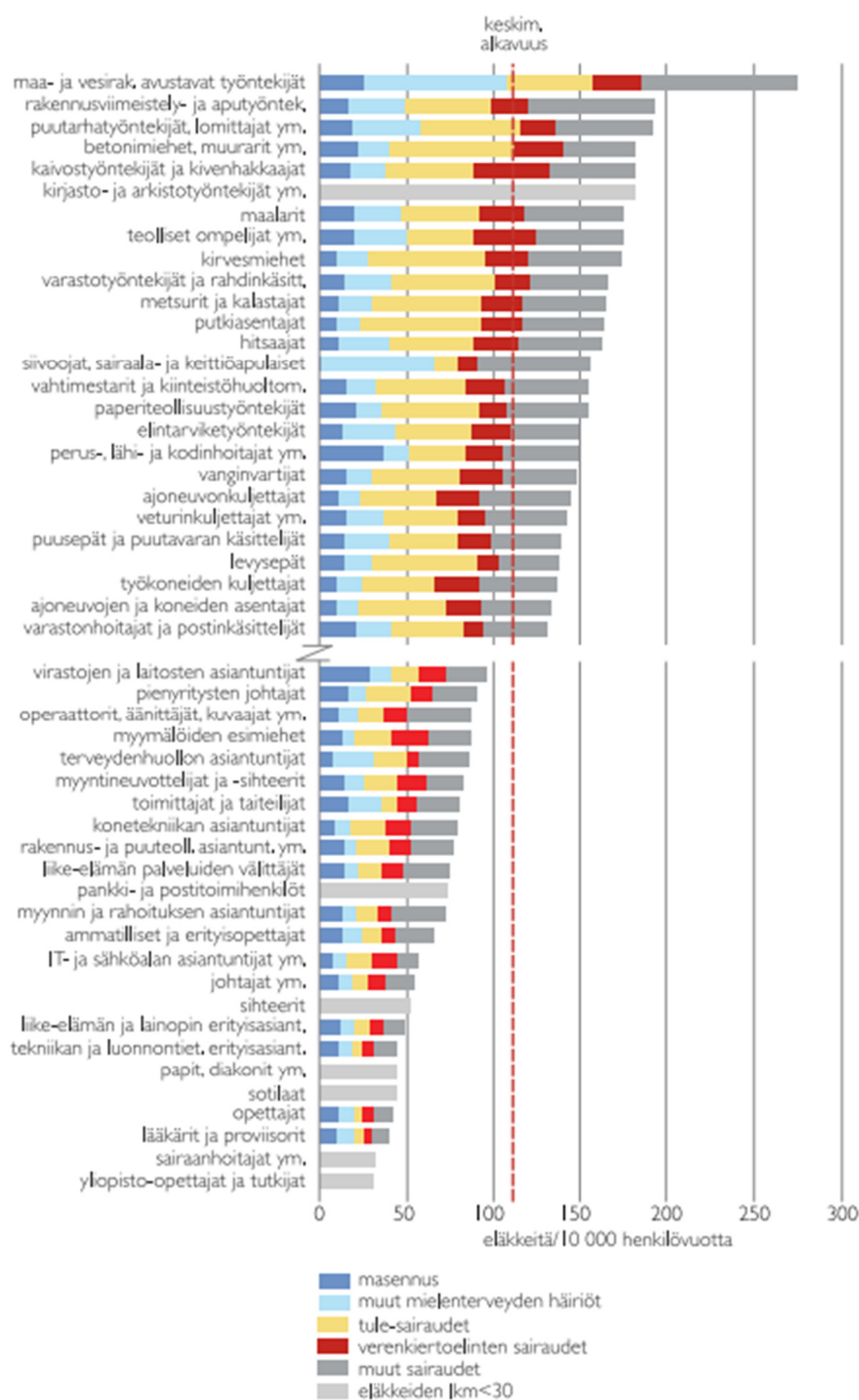

Kuvio 3. Keskimääräinen sairauspoissaolojen määrä eri työntekijäryhmillä Suomessa 2000-2014 (Kunta10 -tutkimus).

Suuren eläkealkavuuden ammattiryhmät on esitelty kuvioissa 4 ja 5. Näissä taulukoissa tulee esille ammatillisen koulutuksen ammattiryhmien suuri esiintyvyys, mutta myös näissä ammattiryhmissä korostuvien sairauksien osuus. Ammatillisen koulutuksen aloilla tuki- ja liikuntaelinten sairaudet työkyvyttömyyden aiheuttajana on merkittävä.

Kuvio 4. Työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus sairausryhmittäin niissä ammattiryhmissä, joissa eläkkeitä alkoi keskimääräistä enemmän tai vähemmän, 30–64-vuotiaat naiset (Sosiaali- ja terveysministeriö).

Kuvio 5. Työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus sairausryhmittäin niissä ammattiryhmissä, joissa eläkkeitä alkoi keskimääräistä enemmän tai vähemmän, 30–64-vuotiaat miehet (Sosiaali- ja terveysministeriö).

Lausunnon keskeinen sisältö

- Ammatillisten koulutusten perustutkintojen perusteet eivät tällä hetkellä tue riittävästi tulevien ammattilaisten työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä. Koska käytännön tuntimäärät ovat erittäin vähäiset (ammattikoulussa 2 osaamispistettä, eli yhteensä noin 36 tuntia liikuntaa terveystietoa ja työkyvyn ylläpitoa vrt. lukiossa 76 tuntia liikuntaa ja 38 tuntia terveystietoa) ja heikoimmillaan tuntimäärät on ajettu jopa kahdeksaan tuntiin per opintopiste, ei nykyisillä tuntimäärillä voida mitenkään saavuttaa oppiaineelle asetettuja tavoitteita eikä tukea työkykyä oppiaineen Liikunta, terveystieto, työkyky –oppiaineen alla. Yhteisten tutkinnon osien osalta, tulisi lakiin kirjata linjaus, että annettavan kontaktiopetuksen määrä tulee olla vähintään 22 tuntia, kuten Opetushallituksen suositus on.
- Lakiin tulee kirjata pätevyysvaatimusten osalta seuraavasti: ”Mikäli ammattiaineiden opettaja ei ole laissa esitettyjen kelpoisuusehtojen mukaisesti pätevä opettamaan yhteisiä tutkinnon osia, ei yhteisiä tutkinnon osia voida integroida ammattiaineisiin.”
- Kelpoisuusehdot säilytettävä lain ehdotuksen mukaisina (sivu 39).
- Reformissa mainitaan ”Uudistusten tavoitteena on ammatillisen koulutuksen järjestelmä, joka vastaa aiempaa oikea aikaisemmin, osuvammin ja tehokkaammin työelämän, yksilöiden ja yhteiskunnan yhä nopeammin muuttuviin ammatillisiin osaamistarpeisiin ja sitä kautta tukisi aktiivisesti talouden uudistumista ja yhteiskunnan kehitystä ja eheyttä.” Jotta tähän haasteeseen voidaan vastata, tulee ammatillisen reformin ottaa nykyistä paremmin huomioon työkyvyn ylläpito jo opiskeluvaiheessa. Koska opetussuunnitelman perusteisiin ja tätä kautta tuntimääriin ei voida tässä vaiheessa kajota, tulee työ- ja toimintakyvyn ylläpito sekä terveyskäyttäytyminen integroida aiempaa selvemmin ammattiaineisiin. Tämä tulee kirjata selkeästi lakiehdotukseen, muun muassa lukuihin 6.1.1.8 ja 6.1.1.9 (tarkempi kuvaus varsinaisessa osassa).
- Ammatillisen koulutuksen opiskelijat harrastavat selkeästi vähemmän omaehtoista fyysistä aktiivisuutta kuin lukiokollegansa. Kuitenkin, fyysistä työtä opiskelevina ja myöhemmin, työtä tekevinä, heidän fyysisen toimintakykynsä kehittäminen ja ylläpitäminen olisi ensiarvoisen tärkeää. Kehotamme tutustumaan etenkin Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiön (LIKES-tutkimuskeskus) tutkijan Jarmo Heiskasen laskelmiin siitä, miltä näyttää heikkokuntoisen ammattikoululaisen työura (Kuvio 2). Näiden lisäksi toisen asteen opiskelijoiden terveyskäyttäytymiseen, mukaan lukien liikunta, on hyvä tutustua (kuvio 1).
- Vahva viestimme on, että ammatillisen koulutuksen reformissa tulee painottaa työ- ja toimintakyvyn integrointia vahvasti ammattiaineiden sisälle. Integrointi tulee tapahtua ammatillisessa koulutuksessa liikuntaa, työkyvyn ylläpitoa ja terveystietoa opettavien opettajien kanssa, jotta ergonomisesti turvalliset työtavat tulee harjoiteltua oikein ja työkykyä ylläpitävää toimintaa harjoitetaan opintojen lomassa.

Helsingissä 19.12.2016

LIKUNNAN JA TERVEYSTIEDON OPETTAJAT RY.

Kasper Mäkelä
puheenjohtaja

Tiina Apajalahti
toiminnanjohtaja